

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

10 vtrum medium iustitiæ sit medium rei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

stus iustitia, liberalis liberalitate, & sic de aliis. Et gaudentes in oppositis, contrarie habituatos dicimus.

¶ 3 Præ. Sicut iustitia particularis est ad alterum, ita etiam & iustitia legalis: sed iustitia legalis, est circa passiones, alioquin non se extenderet ad omnes virtutes, quarum quædam sunt manifeste circa passiones: ergo iustitia est circa passiones.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Eth. quod est circa operationes.

RESPON. Dicendum, quod huius questionis veritas ex duobus apparet. Primo quidem ex ipso subiecto iustitiæ, quod est voluntas, cuius motus, vel actus non sunt passiones, ut supra habitum est, sed solum motus appetitus sensitivi passiones dicuntur. Et ideo iustitia non est circa passiones: sicut temperantia, & fortitudo, quæ sunt irascibilis & concupiscibilis, sunt circa passiones. Alio modo ex parte materiæ: quia iustitia est circa ea, quæ sunt ad alterum, non autem per passiones interiores immediate ad alterum ordinantur: & ideo iustitia circa passiones non est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non qualibet virtus moralis est circa voluptates, & tristitias, sicut circa materiam: nam fortitudo est circa timores, & audacias: sed omnis virtus moralis ordinatur ad delectationem & tristitiam, sicut ad quosdam fines consequentes: quia, ut Philosophus dicit in 7. Ethic. delectatio, & tristitia est finis principalis, ad quem respicientes vnumquodque hoc quidem malum, hoc quidem bonum dicimus. Et hoc modo pertinent etiam ad iustitiam: quia non est iustus, qui non gaudet iustis operationibus, ut dicitur in 1. Ethic.

AD SECVNDVM dicendum, quod operationes exteriores mediæ sunt quodammodo inter res exteriores, quæ sunt earum materia, & inter passiones interiores, quæ sunt earum principia. Contingit autem quandoque esse defectum in vno eorum sine hoc, quod sit defectus in alio: sicut si aliquis surripiat rem alterius non cupiditate habedi, sed voluntate nocendi: vel econverso, si aliquis alterius rem concupiscat, quam tamen surripere non velit. Rectificatio ergo operationum secundum quod ad exteriora terminantur, pertinet ad iustitiam: sed rectificatio earum secundum quod a passionibus oriuntur, pertinet ad alias virtutes morales, quæ sunt circa passiones. Unde surreptionem alienæ rei iustitia impedit, in quantum est contra æqualitatem in exterioribus constituendum: liberalitas verò in quantum procedit ab immoderata concupiscencia diuitiarum. Sed quia operationes exteriores non habent spem ab interioribus passionibus, sed magis a rebus exterioribus sicut ex obiectis: ideo per se loquendo, operationes exteriores magis sunt materia iustitiæ, quam aliarum virtutum moralium.

AD TERTIVM dicendum, quod bonum cõc est finis singulari personarum in cõitate existentium, sicut bonum totius, finis est cuiuslibet partium: bonum autem vnius personæ singularis non est finis alteri. Et ideo iustitia legalis, quæ ordinatur ad bonum cõmune, magis se potest extendere ad interiores passiones, quibus homo aequaliter disponitur in seipso, quam iustitia particularis, quæ ordinatur ad bonum alteri singularis personæ: quamuis iustitia legalis principaliter se extendat ad alias virtutes quatum ad exteriores operationes earum, in quantum scilicet precipit lex fortia opera facere, & que temperati, & que mansueti, ut dicitur in quinto Ethicorum.

† Li. 5. Eth. c. 2. a medio 10. 5.

Utrum medium iustitiæ sit medium rei.

AD DE CIMVM sic proceditur. Videtur, quod medium iustitiæ non sit medium rei. Rõn. generis saluatur omnibus speciebus: sed virtus moralis in 2. Ethic. diffinitur esse habitus electius immediate existens determinata rone quod ad nos, ergo & in iustitia est mediũ ronis, nõ rei. ¶ 2 Præ. In his, quæ simpliciter sunt bona, non est accipere superfluum, & diminutum, & per consequens nec medium, sicut patet de virtutibus, ut dicit in 2. Ethicor. sed iustitia est circa simpliciter bona, ut dicitur in 5. Ethicorum. ergo in iustitia non est medium rei.

¶ 3 Præ. In alijs virtutibus ideo dicitur esse medium rationis, & nõ rei, quia diuersimode accipitur per comparisonem ad diuersas personas, quia quod uni est multum, alteri est parum, ut dicitur in 2. Ethic. sed hoc etiam obseruatur in iustitia. Non enim eadẽ pena punitur, qui percutit principem, & qui percutit priuam personam. ergo etiam iustitia nõ habet medium rei, sed medium rationis.

SED CONTRA est, quod Philosophus in 2. Ethic. assignat mediũ iustitiæ secundum proportionalitatem arithmeticam, quod est medium rei.

RESPON. Dicendum, quod sicut in prædictum est, alia virtutes morales principaliter consistunt circa passiones, quarum rectificatio non attenditur, nisi secundum comparationem ad ipsum hominem, cuius sunt passiones, secundum quod irascitur, & concupiscit pro ut debet secundum diuersas circumstantias. Et ideo medium rationis virtutum non accipitur secundum proportionem vnius rei ad alteram, sed solum secundum comparationem ad ipsum virtuosum. Et propter hoc in ipsis est medium solum secundum rationem, quod ad nos: sed materia iustitiæ est exterior operatio, secundum quod ipsa, vel res cuius est usus, debitam proportionem habet ad aliam personam. Et ideo medium iustitiæ consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Aequale autem est realiter medium inter maius & minus, ut dicitur in 10. Metaph. unde iustitia habet medium rei.

AD PRIMVM ergo dicendum.

† Li. 5. Eth. c. 2. a medio 10. 5.

hoc medium rei, est etiam medium rationis: & ideo in iustitia saluatur ratio uirtutis moralis.

Ad secundum dicendum, quod bonum simpliciter dicitur uno modo, quod est omnibus modis boni, sicut uirtutes sunt bonae: & sic in his quae sunt bona simpliciter, non est accipere medium, & extrema. Alio modo dicitur aliquid simpliciter bonum, quia est absolute bonum, sicut secundum suam naturam consideratum: quoniam per abutuntur possit fieri malum, sicut patet de diuitiis, & honoribus. Et in talibus potest accipi superfluum diminutum, & medium quantum ad homines, qui possunt eis uti uel bene, uel male. Et sic circa simpliciter bona dicitur esse iustitia.

Ad tertium dicitur, quod iniuria illata alii proportionem habet ad principem, & aliam ad personam priuam. Et ideo oportet aliter aduagare utrique iniuriam per uindictam: quod pertinet ad diuersitatem rei, & non solum ad diuersitatem rationis.

ARTICULUS XII.

Primum actus iustitia sit reddere unicuique quod suum est.

Ad undecimum sic proceditur. Videtur, quod actus iustitiae non sit reddere unicuique, quod suum est. Augustinus in 14. de Trinitate attribuit iustitiae subuenire miseris: sed in subueniendo miseris, non tribuimus eis, quae sunt eorum, sed magis quae sunt nostra. Ergo iustitiae actus non est tribuere unicuique, quod suum est.

Primo Tullius in libro de Officiis dicit, quod beneficentia, quae benignitatem, uel liberalitatem appellatur, licet ad iustitiam pertinet: sed liberalitatis est de proprio dare alicui, non de eo, quod est eius. Ergo iustitiae actus non est reddere unicuique quod suum est.

Primo Ad iustitiam pertinet non solum reddere debito modo, sed etiam iniurias actiones prohibere, puta, homicidia, adulteria, & alia huiusmodi: sed reddere quod suum est, uidetur solum ad dispensationem rerum pertinere. Ergo non sufficenter per hoc notificatur actus iustitiae, quod dicitur, Actus eius est reddere unicuique quod suum est.

Secundo Contra est, quod Ambrosius dicit in 1. de Officiis iustitia est, quae unicuique quod suum est tribuit, alienum non uendicat, utilitatem propriae negligit, & commune equitatem custodiat.

Respondendum. Dicendum, quod sicut dicitur est, materia iustitiae est operatio exterior, sicut in quod ipsa, uel res, quae per eam utimur, proportionatur alteri personae, ad quam per iustitiam ordinamur. Hoc autem dicitur esse iustitiam unicuique personae, quod ei secundum proportionem equalitatem debetur: & ideo proprius actus iustitiae nihil aliud est, quam reddere unicuique quod suum est.

Ad primum ergo dicitur, quod iustitiae, est sit uirtus cardinalis, quaedam aliae uirtutes secundariae adiunguntur, sicut misericordia, liberalitas, & aliae huiusmodi uirtutes, ut infra patebit. Et ideo subuenire miseris quod pertinet ad misericordiam, siue ad pietatem: & liberaliter benefacere, quod pertinet ad liberalitatem per quandam reductionem attribuitur iustitiae, sicut principali uirtuti. Et per hoc patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 5. Ethicorum. Omne superfluum in his, quae ad iustitiam pertinent, lucrum extenso nomine uocatur, sicut & omne quod minus est, uocatur damnatum. Et hoc ideo, quia iustitia prius est exercita, & communis exercitatur in uoluntariis commutationibus rerum, puta, empitione & uenditione, in quibus proprie haec nomina dicuntur: & exinde deriuantur haec nomina ad omnia, circa quae potest

esse iustitia. Et eadem ratio est de hoc, quod est reddere unicuique quod suum est.

ARTICULUS XII.

Primum actus iustitia sit reddere unicuique quod suum est.

Ad undecimum sic proceditur. Videtur, quod actus iustitiae non sit reddere unicuique, quod suum est. Augustinus in 14. de Trinitate attribuit iustitiae subuenire miseris: sed in subueniendo miseris, non tribuimus eis, quae sunt eorum, sed magis quae sunt nostra. Ergo iustitiae actus non est tribuere unicuique, quod suum est.

Primo Tullius in libro de Officiis dicit, quod beneficentia, quae benignitatem, uel liberalitatem appellatur, licet ad iustitiam pertinet: sed liberalitatis est de proprio dare alicui, non de eo, quod est eius. Ergo iustitiae actus non est reddere unicuique quod suum est.

Primo Ad iustitiam pertinet non solum reddere debito modo, sed etiam iniurias actiones prohibere, puta, homicidia, adulteria, & alia huiusmodi: sed reddere quod suum est, uidetur solum ad dispensationem rerum pertinere. Ergo non sufficenter per hoc notificatur actus iustitiae, quod dicitur, Actus eius est reddere unicuique quod suum est.

Secundo Contra est, quod Ambrosius dicit in 1. de Officiis iustitia est, quae unicuique quod suum est tribuit, alienum non uendicat, utilitatem propriae negligit, & commune equitatem custodiat.

Respondendum. Dicendum, quod sicut dicitur est, materia iustitiae est operatio exterior, sicut in quod ipsa, uel res, quae per eam utimur, proportionatur alteri personae, ad quam per iustitiam ordinamur. Hoc autem dicitur esse iustitiam unicuique personae, quod ei secundum proportionem equalitatem debetur: & ideo proprius actus iustitiae nihil aliud est, quam reddere unicuique quod suum est.

Ad primum ergo dicitur, quod iustitiae, est sit uirtus cardinalis, quaedam aliae uirtutes secundariae adiunguntur, sicut misericordia, liberalitas, & aliae huiusmodi uirtutes, ut infra patebit. Et ideo subuenire miseris quod pertinet ad misericordiam, siue ad pietatem: & liberaliter benefacere, quod pertinet ad liberalitatem per quandam reductionem attribuitur iustitiae, sicut principali uirtuti. Et per hoc patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 5. Ethicorum. Omne superfluum in his, quae ad iustitiam pertinent, lucrum extenso nomine uocatur, sicut & omne quod minus est, uocatur damnatum. Et hoc ideo, quia iustitia prius est exercita, & communis exercitatur in uoluntariis commutationibus rerum, puta, empitione & uenditione, in quibus proprie haec nomina dicuntur: & exinde deriuantur haec nomina ad omnia, circa quae potest

esse iustitia. Et eadem ratio est de hoc, quod est reddere unicuique quod suum est.

ARTICULUS XII.

Primum actus iustitia sit reddere unicuique quod suum est.

Ad undecimum sic proceditur. Videtur, quod actus iustitiae non sit reddere unicuique, quod suum est. Augustinus in 14. de Trinitate attribuit iustitiae subuenire miseris: sed in subueniendo miseris, non tribuimus eis, quae sunt eorum, sed magis quae sunt nostra. Ergo iustitiae actus non est tribuere unicuique, quod suum est.

Primo Tullius in libro de Officiis dicit, quod beneficentia, quae benignitatem, uel liberalitatem appellatur, licet ad iustitiam pertinet: sed liberalitatis est de proprio dare alicui, non de eo, quod est eius. Ergo iustitiae actus non est reddere unicuique quod suum est.

Primo Ad iustitiam pertinet non solum reddere debito modo, sed etiam iniurias actiones prohibere, puta, homicidia, adulteria, & alia huiusmodi: sed reddere quod suum est, uidetur solum ad dispensationem rerum pertinere. Ergo non sufficenter per hoc notificatur actus iustitiae, quod dicitur, Actus eius est reddere unicuique quod suum est.

Secundo Contra est, quod Ambrosius dicit in 1. de Officiis iustitia est, quae unicuique quod suum est tribuit, alienum non uendicat, utilitatem propriae negligit, & commune equitatem custodiat.

Respondendum. Dicendum, quod sicut dicitur est, materia iustitiae est operatio exterior, sicut in quod ipsa, uel res, quae per eam utimur, proportionatur alteri personae, ad quam per iustitiam ordinamur. Hoc autem dicitur esse iustitiam unicuique personae, quod ei secundum proportionem equalitatem debetur: & ideo proprius actus iustitiae nihil aliud est, quam reddere unicuique quod suum est.

Ad primum ergo dicitur, quod iustitiae, est sit uirtus cardinalis, quaedam aliae uirtutes secundariae adiunguntur, sicut misericordia, liberalitas, & aliae huiusmodi uirtutes, ut infra patebit. Et ideo subuenire miseris quod pertinet ad misericordiam, siue ad pietatem: & liberaliter benefacere, quod pertinet ad liberalitatem per quandam reductionem attribuitur iustitiae, sicut principali uirtuti. Et per hoc patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 5. Ethicorum. Omne superfluum in his, quae ad iustitiam pertinent, lucrum extenso nomine uocatur, sicut & omne quod minus est, uocatur damnatum. Et hoc ideo, quia iustitia prius est exercita, & communis exercitatur in uoluntariis commutationibus rerum, puta, empitione & uenditione, in quibus proprie haec nomina dicuntur: & exinde deriuantur haec nomina ad omnia, circa quae potest

Super quest. quoniam gestio uel actio iustitiae aduocatum.

In articulo duodecimo omisso penultimo, dubium occurrat ad hominem.

Quo pacto auctor hic ponat iustitiam nobilissimam inter uirtutes morales: & tamen superius in quaestione 3. articulo tertio, & quarto posuit misericordiam inter morales uirtutes, & postquam inter omnes uirtutes, quae ad proximum pertinent, quomodo ista haec duo similia?

Ad hoc dicitur, quod misericordia potest sumi dupliciter. Primo ut dicitur passionem tristitiae de aliena miseria ratione regulatam. Et sic ponitur ab auctore inter uirtutes morales: & est subiectiue in communitate, in qua est passio tristitia: & sic procedit ad iustitiam nobilissimam, quam iustitia tam legalis quam particularis.

Et legalis quidem prestat, sicut uincularis uirtus respectu particularis. Nam sicut lex praecipit, quae manueti, & quae temperati, ita etiam praecipit, quae misericordialis sunt: unde hospitalia infirmis, & infirmis constringuntur. Particularis autem, quia in subiecto nobiliori est, & propter aliam quae de ipsa contra liberalitatem afferuntur in litera in repositione ad primum.

Omnia enim locum habent in misericordia sic sumpta, & sic misis est de utraque ratio. Secundo autem modo potest sumi misericordia, prout ut nominat actum appetentis intellectui ratione regulatum, quae malum alterius odit efficaciter. Et sic iudicium ab eo auferre: & sic misericordia uideatur plusquam humani uirtus participatio scilicet proprietatis animalium. A Tullio tamen uirtus appellatur in oratione pro Quinto Ligario, & ab auctore superius posita.

Li. 4. c. 3. an te med. to. 5. Li. 2. c. 3. cir ca ff. to. 5.

Li. 3. c. 1. & sic simul to. 5. Li. 1. in c. de iustitia, cir ca prin.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te ff. to. 5.